

Summaria Europensia 1/2004

Summaria Europensia esimene number on pühendatud Euroopa tulevikukonvendi ja Euroopa põhiseaduse lepingu teemaatikale. Euroopa tulevikukonvent lõpetas oma tegevuse 2003. aastal seoses Euroopa põhiseaduse lepingu kavandi valmimisega. Põhiseaduse lepingu vastuvõtmiseks peavad Euroopa Liidu liikmesriigid selle ratifitseerima. Põhiseaduse lepingu ratifitseerimine ja rahvahääletusele panemine toimub liikmesriikides aastatel 2005-2006.

Koostanud: Maria Palts, ettepanekuid võib esitada: maria.palts@nlib.ee

Sisukord

<u>Euroopa tulevikukonvent.....</u>	<u>2</u>
<u>Tulevikukonvendi kujunemine.....</u>	<u>2</u>
<u>Eesti positsioonid tulevikukonvendis.....</u>	<u>3</u>
<u>Euroopa põhiseaduse leping.....</u>	<u>4</u>
<u>Raamatud.....</u>	<u>7</u>
<u>Artiklid.....</u>	<u>8</u>
<u>Internetiallikad.....</u>	<u>9</u>

Euroopa tulevikukonvent

Konventi kuulub:

- 15 liikmesriikide valitsuste esindajat ehk üks igast liikmesriigist;
- 30 rahvusparlamentide esindajat, s.o kaks igast liikmesriigist;
- 2 Euroopa Komisjoni esindajat;
- 16 Euroopa Parlamendi esindajat.

Konvendi liikmeid võivad asendada ainult asendusliikmed, kes on määratud põhiliikmetega samadel alustel.

Vaatlejatena osalevad konvendis 3 majandus- ja sotsiaalkomitee esindajat koos 3 sotsiaalpartnerite esindajaga; 6 esindajat regioonide komiteest, kellest 3 nimetati seadusandliku pädevusega regioonide poolt ning Euroopa ombudsman. Euroopa Kohtu ja Kontrollikoja esindajaid võib presiidium kutsuda konvendi ette oma arvamust avaldama.

Kandidaatriigid on konvendis esindatud liikmesriikidega samadel alustel (üks valitsuse esindaja ja kaks parlamendi esindajat) ning nad saavad osaleda täielikult konvendi töös, kuid mitte blokeerida liikmesriikide võimalikku konsensust. Kokku osaleb konvendis seega 28 riiki ning 217 esindajat.

Eesti Vabariigi valitsust esindab konvendis Lennart Meri, asendusliikmeks Henrik Hololei, Riigikogu esindavad Tunne Kelam ja Peeter Kreitzberg, asendusliikmeteks Liia Hänni ja Ülo Tärno. Valitsuse esindajate töö toetamiseks on Eestis loodud Riigikantselei eurointegratsiooni büroo juurde konvendi sekretariaat.

Konvendi tööd juhib Prantsusmaa endine president Valéry Giscard d'Estaing, asepresidentideks on Belgia endine peaminister Jean-Luc Dehaene ja Itaalia endine president Giuliano Amato. Konvendil on ka 12-liikmeline presiidium, mis koosneb presidendist, kahest asepresidendist, kõikide konvendi töö ajal eesistuvate riikide valitsuste esindajatest, kahest rahvusparlamentide esindajast, kahest Euroopa Parlamendi ning kahest Euroopa Komisjoni esindajast.

Allikas: Riigikantselei Euroopa Liidu sekretariaat, www.eib.ee

Tulevikukonvendi kujunemine

Aasta pärast Nizza ülemkogu said riigipead taas kokku Laekeni tippkohtumisel 2001. aasta detsembris ning andsid mandaadi Euroopa tulevikukonvendile. "Euroopa kodanikul on Euroopa Liidu suhtes sageli ootusi, millele viimane ei vasta, aga ka vastupidi, mõnikord jääb mulje, et Euroopa Liit sekkub liialt valdkondades, kus seda vaja pole", ütlesid nad. Konvendi üheks ülesandeks oli seega defineerida selgemalt ühenduse ja liikmesriikide ülesanded ning valdkonnad, kus otsused tehakse ühiselt. Järgides lähimuspõhimõtet, peab otsuse tegemine lähtuvalt eesmärkidest toimuma tasandil, kus see on kõige tõhusam, olgu selleks siis Euroopa, liikmesriigi või regiooni tasand.

Konventi kutsuti üles lihtsustama Euroopa Ühenduse tegevuse aluseid, muutmaks neid arusaadavamaks. Direktiividest ja määrustest, tõelistest Euroopa seadusest, arvamuste ja soovituseni eksisteerib täna rohkem kui kakskümmend seadusloovat või regulatiivset instrumenti, millest kõrvalseisjal on raske aru saada. Lisaks sai konvent ülesandeks muuta ühendus läbipaistvamaks, demokraatlikumaks ja tõhusamaks, lihtsustades otsustusmenetlusi ning suurendades rahvusparlamentide osalust Euroopa asjade üle otsustamisel.

Euroopa Parlamendi arvates ei sobinud püstitatud eesmärkide saavutamiseks enam valitsustevaheliste konverentside meetod, s.t. diplomaatiliste läbirääkimiste pidamine kinniste uste taga. Parlamendiliikmed soovitasid kokku kutsuda konventi, sarnaselt sellele, mis 2000. aastal koostas kiiresti ja edukalt põhiõiguste harta. Alates oktoobrist 2000, enne Nizza lepingut, eelistas Euroopa Parlament kokkulepet ja "lepingute konstitutsionaliseerimist", et luua "üks, selge ja lühike raamseadus". Novembris 2001, mõned päevad pärast Laekeni tippkohtumist vastuvõetud ettekandes nõudsid parlamendiliikmed konventi loomist, "mille koosseisus kajastuks Euroopa poliitiline mitmekesisus" ja mis suudaks nende arvates "töötada välja vajalikud muudatused ühenduse demokraatlikuks reformimiseks".

Riigi- ja valitsusjuhid nõustusid otsusega, et sedavõrd põhjalike reformide eelnõu peaks toetuma võimalikult laiaulatuslikule, Euroopa Parlamendi ja rahvusparlamentide liikmete osavõtul toimuvale, avalikule arutelule. Laekeni deklaratsioonis julgeti esmakordselt kasutada ka "põhiseaduse" mõistet.

Euroopa tulevikukonvent pidas oma avaistungi 28. veebruaril 2002. 2002. aasta märtsist kuni 2003. aasta juulini toimus 25 konventi plenaaristungit ja kaks lisaistungit, mille käigus arutati üheteistkümnest erinevaid valdkondi (välis-, kaitse-, sotsiaalpoliitika jne) esindavast töörühmast moodustatud kolme arutelufoorumi poolt esitatud mitutsada kirjalikku ettepanekut. Mitte kunagi varem polnud ühendus korraldanud nii laiaulatuslikku ühiskondlikku arutelu, millel osaleksid Euroopa Parlamendi ja rahvusparlamentide liikmed, liikmesriikide ja kandidaatriikide esindajad, poliitikud ja ühiskonnategelased. 13. juunil 2003 lõpetas EL tulevikukonvent oma töö ja võttis vastu ajaloolise Euroopa põhiseaduse kavandi.

Allikas: Euroopa tulevikukonvent, <http://www.elections2004.eu.int/highlights/et/202.html>

Eesti positsioonid tulevikukonvendis

Seni toimunud konventi istungitel on Eesti seisukohad olnud järgnevad:

Pädevusjaotus

- Kuivõrd olemasolev pädevusjaotus praktikas toimib, puudub vajadus radikaalse reformi järele, pigem on vaja mõningaid aspekte täpsustada.
- Jäiga "kompetentside kataloogi" loomine pole vajalik, see pärsiks EL dünaamilist arengut ja reageerimisvõimet.
- Subsidiaarsuse põhimõtte rakendamise kontroll on kõige efektiivsem seadusandja ehk ministrite nõukogu ja Euroopa Parlamendi tasemel; uue kogu loomine hägustaks ja komplitseeriks süsteemi veelgi.

Rahvusparlamentide roll

- Rahvusparlamentide peamine ülesanne on valitsuste tegevuse kontroll ministrite poolt nõukogus esitatud positsioonide järelevalve abil.
- Üle-euroopaliste normide kehtestamine ei ole võimalik, iga riik leiab endale ise optimaalse parlamendi kaasamise vormi.

Koostöö õigus- ja siseküsimustes

- Üle-euroopaliste probleemide lahendamiseks on vajalik liikmesriikide tihe koostöö, mida siiani pärssib lisaks tõhusate otsustamismehhanismide puudumisele ka liikmesriikide vastastikune usaldamatus.
- Vajalik on kvalifitseeritud enamushääletuse kasutamise laiendamine, vajadusel kolmanda samba kui sellise täielik integreerimine esimesega (säilitades vajadusel teatud küsimustes ühehäälsuse).
- Ühise välispiiri valvamiseks on vajalikud ühised standardid ja rahanduslik solidaarsus nende rakendamisel.

Välissuhted

- EL-i välistegevuse aspektid tuleb omavahel sidusamalt ühendada tagamaks olemasolevate vahendite kompleksse ja ratsionaalse kasutuse.
- Ühise väliskaubanduspoliitika eeskujul võiks veelgi enam kasutada EL ühist välisesindamist.
- Arengukoostööpoliitika vajab reformimist suurendamiseks selle efektiivsust ning sidusust liikmesriikide vastava poliitika ning EL välissuhte muude aspektidega.
- Euroopa peaks omandama veelgi selgema ja ühtsema hääle välispoliitikas, kuid samas peab ÜVJP toimumist peab vähemalt keskpikas perspektiivis ja tänase ressursipuuduse juures vaatlema ühe osana transatlantilisest julgeolekustruktuurist (koos OSCE, NATO, EN jt organisatsioonidega), kus igal üksusel on oma spetsiifiline roll. Koostöö laiendamisel kaitsepoliitikale tuleks olla ettevaatlik, kuna see võib osutada kulukaks ja dubleerida NATO raames tehtavat koostööd; pigem tuleks keskenduda konfliktide ennetamisele.
- Esmase ülesandena peaks EL selgelt määratlema liikmesriikidele vastuvõetavad institutsionaalsed ja finantsilised võimalused ning nendele tuginedes kujundama prioriteete välissuhtluse valdkonnas, arvestades seejuures rahvusvahelist rollijaotust ja algkompetentsi

Allikas: Riigikantselei Euroopa Liidu sekretariaat, www.eib.ee

Euroopa põhiseaduse leping

Euroopa põhiseaduse valmistas ette ja võttis vastu 105 esindajast (kellest 72 olid rahvusparlamentide ja Euroopa Parlamendi otse valitud liikmed) koosnev Euroopa konvent selge ja demokraatliku protsessi käigus. Põhiseaduse peavad ratifitseerima 25 liikmesriigi parlamendid (mis on samuti valitud otsestest ja üldistel valimistel) või tuleb korraldada rahvahääletus.

Euroopa põhiseadus ei asenda põhiseadusi, mis on enamikel Euroopa riikidel. Ta toimib nendega koos, tal on oma põhjendus ja haardeulatus. Euroopa põhiseadus määratleb piirid, mille raames on Euroopa Liit pädev toimima. Euroopal on kindel institutsiooniline süsteem (Euroopa Komisjon, Euroopa Parlament, Ministrite Nõukogu, Euroopa Ühenduste Kohus jne). Euroopa põhiseadus kehtib kõikjal üle Euroopa Liidu.

Euroopa põhiseadus koosneb neljast osast. Esimene osa määratleb Euroopa Liidu ja tema väärtused, eesmärgid, pädevuse, otsustusmenetluse ja institutsioonid. Teine osa sisaldab liidu põhiõiguste hartat. Kolmas osa kirjeldab poliitikavaldkondi ja Euroopa Liidu toimimist. Neljas osa sisaldab lõppsätteid, sealhulgas põhiseaduse vastuvõtmise ja muutmise menetlusi.

Allikas: Põhiseadus Euroopa jaoks. Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2004, lk 20.

EUROOPA PÕHISEADUSE LEPING

Juliane Kokkot, Alexandra Rüth

The European Convention and its draft treaty establishing a constitution for Europe: appropriate answers to the Laeken questions?

Common Market Law Review. Vol 40 (2003) no. 6, p 1315–1345.

Artiklis analüüsitakse, kuid võrd vastab Euroopa tulevikukonvendi ettevalmistatud Euroopa põhiseaduse leppe eelnõu Laekeni deklaratsioonis püstitatud eesmärkidele. Esmalt tekitab probleeme juba taolise põhiseadusliku teksti nimetuse formuleerimine: põhiseadus (*constitution*), leping (*treaty*) või põhiseaduslik leping (*constitutional treaty*). Liikmesriigid, kes suhtuvad pigem skeptiliselt tugevamasse integratsiooni, ei ole nõus lepingu põhiseaduseks nimetamisega, kuna see oleks selge samm föderatsiooni suunas. Siiski on Euroopa Liidu põhiseadusliku staatuse määratlemine aste ühtsema liidu poole.

Laekeni deklaratsiooniga püstitati küsimus, kuidas saavutada suuremat läbipaistvust ning lihtsustada ja reorganiseerida liidu lepingusüsteemi. Mida teha Euroopa Liidu sambastruktuuriga? Kas seniseid institutsioonilisi ja organisatsioonilisi erinevusi sammaste vahel (Euroopa Ühendused, ühine välis- ja julgeolekupoliitika ning koostöö justiits- ja siseküsimustes) on mõttekas säilitada? Sellele probleemile on kolm alternatiivset lahendust: säilitada praegune struktuur; sambad formaalselt ühendada tekstide ja ühiselementide konsolideerimise kaudu või täielikult need ühendada, muutes ka teise ja kolmanda samba ühenduseülesteks.

Konvent otsustas integreerida teisest ja kolmandast sambast piirikontrolli, asüüli ja immigratsiooni puudutavad küsimused ning koostöö justiits- ja siseküsimustes. See on koondatud põhiseaduse lepingus eraldi peatükki "Vabadusel, turvalisusel ja õiglusel rajanev ala". Samuti koondati mõlemast sambast ühist välis- ja julgeolekupoliitikat puudutav osa ning toodi ühise pealkirja alla. Lepingus on loobutud erinevatest instrumentidest teise ja kolmanda samba jaoks. Samuti on loodud selge piir seadusandlike ja rakenduslike õigusaktide vahele. Põhiseaduslikku lepingusse on inkorporeeritud põhiõiguste harta, kuigi Suurbritannia oli sellele tugevalt vastu. Samuti lisas konvent lepingusse klausli ELi ühinemise kohta Euroopa inimõiguste konventsiooniga.

Suurimad vaidlused konvendis olid ELi institutsionaalse reformi üle. Laekeni deklaratsioonis tõstatati kolm põhilist küsimust: kuidas suurendada institutsioonide legitiimsust ja läbipaistvust; kuidas tõhustada otsustamisprotsessi ja institutsioonide

tööd ning kuidas kaasata liikmesriikide parlamente Euroopa integratsiooni. Läbipaistvuse suurendamiseks on oluline paremini eraldada Nõukogu seadusandlik ja täidesaatev funktsioon. Suurem koostöö rahvusparlamentidega sõltub peamiselt viimaste suutlikkusest Euroopa asjades kaasa rääkida.

Laekeni deklaratsioonis püstitatud peamised eesmärgid olid ELi lähendamine kodanikele ja institutsionaalne valmisolek laienemiseks. Autorid leiavad, et lähtuvalt põhiseaduslikus lepingus formuleeritud punktidest on esimese eesmärgi täitmisel võimalik saavutada teatavat edu, teise puhul on see raskem.

Refereerinud Aigi Kasvand

PÕHISEADUSLIKUD NORMID

Antje Wiener

Editorial: Evolving Norms of Constitutionalism

European Law Journal. Vol 9 (2003), issue 1, p. 1-13

Konstitutsionalism pakub akadeemilist tugiraamistikku, mis võimaldab hinnata põhiseaduslikku muutust ühiskonnas. Artikkel pakub meile pilguheitu erinevatesse perspektiividesse Euroopa konstitutsiooni potentsiaalsete tagajärgede debatis.

Praeguses ELis pole veel selgust põhiseadusliku dokumendi vajalikkuses. Euroopa tulevikukonvent seisis silmitsi kolme küsimusega: 1) kas eurooplased tahavad põhiseadust; 2) kas eurooplastel on juba põhiseadus ning 3) kas eurooplased tahavad seda põhiseadust, mis neil on?

Konvendi tulemuseks on kompromiss 15 liikmesriigi ning uute liituvate riikide vahel. Oletades, et konvendi töö ebaõnnestub ning ei suudeta välja pakkuda tugevat põhiseaduslikku konsensust, mida kõik osapooled oleks nõus kehtivaks ja seaduslikuks kuulutama, pakub autor välja neli põhiseaduslikku valikut, mis võiksid olla liikmesriikide eelistuste kujunemise aluseks.

Kas ja kuidas põhiseaduslikud normid “töötavad”, oleneb autori arvates nende asetusest laiemasse ühiskondlikku konteksti. Selleks on vaja põhiseaduslik aine (normid, reeglid, tingimused) siduda vastava ühiskondliku institutsiooniga (reeglid, normid, rutiinsed tegevused). Põhiseaduslikkus aitab meil mõista sotsiokultuurilise keskkonna ja konstitutsioonilise teksti omavahelisi suhteid ning lubab meil diskuteerida konstitutsiooni rolli üle mistahes seotud keskkonnas.

Põhiseaduslikud normid kitsamas tähenduses ja sotsiaalsed normid laiemas tähenduses on omavahel seotud läbi sotsiaalse tava. Euroopa konstitutsionalism erineb rahvusriigi suhteliselt stabiilsetest põhiseaduslikest normidest seetõttu, et Euroopa Liidu põhiseaduslikud normid on pidevas arengus ning nad ei ole kinnitatud mitte ühte poliitilisse ühiskonda, vaid paljudesse erinevatesse ühiskondadesse ja rahvustesse. Autori arvates on oluline leida viise, kuidas hinnata äsja arenenud seaduslikke struktuure, et mõista nende poliitilist rolli ja aru saada nende potentsiaalsest sobivusest nendesse ühiskondadesse, kus neid rakendatakse.

Refereerinud Anneli Verro

Raamatud

EUROOPA PÕHISEADUSE LEPING

- Põhiseadus Euroopa jaoks. Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2004. 2-04-04846
- Euroopa konvendi koostatud Euroopa põhiseaduse eelnõu: Esitlus kodanikele. Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2004. 3-04-01166
- European constitutionalism beyond the state / edited by J.H.H. Weiler and Marlene Wind. Cambridge University Press, 2003. 2-03-09153, EL : üld
- Developing a constitution for Europe / edited by Erik Oddvar Eriksen, John Erik Fossum and Agustín José Menéndez. London ; New York : Routledge, 2004. PL A/6015 1, EL : üld
- Norman, Peter. The accidental constitution : the story of the European Convention. Brussels : Eurocomment, 2004. 2-04-03217, EL : üld
- A Constitution for Europe. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2004. 2-04-08677, EL : üld
- Draft treaty establishing a constitution for Europe : adopted by consensus by the European Convention on 13 June and 10 July 2003 : submitted to the President of the European Council in Rome, 18 July 2003 / European Convention. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2003. 2-03-08256 EL : lepingud
- Draft treaty establishing a constitution for Europe : submitted to the European Council meeting in Thessaloniki, 20 June 2003 / European Convention. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2003. 1-03-04251 EL : lepingud

EUROOPA TULEVIKUKONVENT

- The Convention on the Future of Europe : working towards an EU constitution / Jo Shaw, Paul Mignette, Lars Hoffmann & Anna Vergés Bausili. London : Federal Trust for Education and Research, 2003. EL : üld
- European governance after Nice / edited by Koji Fukuda and Hiroya Akiba. London ; New York : RoutledgeCurzon, 2003. 2-03-06874 EL : üld
- The Treaty of Nice and beyond : enlargement and constitutional reform : [essays in European law] / edited by Mads Andenas and John A Usher. Oxford; Portland : Hart Publishing, 2003. 2-04-01076 EL : õigus/lepingute kommentaarid
- The state of the European Union. Vol. 6, Law, politics, and society / edited by Tanja A. Börzel and Rachel A. Cichowski. Oxford [etc.] : Oxford University Press, 2003. 2-03-10793 (EL : üld)

Artiklid

EUROOPA PÕHISEADUSE LEPING

- Cremona, M. The Draft Constitutional Treaty: External relations and external action. *Common Market Law Review* (2003) No. 6, p. 1347-1366.
- Dashwood, A; Dougan, M; Hillion, Chr. Draft Constitutional Treaty of the European Union and related documents. *European Law Review* (2003) No 1, p 3-38.
- Dongan, M. The Convention's Draft Constitutional Treaty: bringing Europe closer to its lawyers? *European Law Review* (2003) No 6, p 763-793.
- Editorial comments. Giscard's constitutional outline. *Common Market Law Review* (2002) No. 6, p. 1211-1215.
- Editorial comments. The sixteen articles: On the way to a European Constitution. *Common Market Law Review* (2003) No. 2, p. 267-277.
- Kokott, J; R uth, A. The European Convention and its Draft Treaty establishing a Constitution for Europe: Appropriate answers to the Laeken questions? *Common Market Law Review* (2003) No. 6, p. 1315-1345.
- Lenaerts, K; Desomer, M. Bricks for a Constitutional Treaty of the European Union: values, objectives and means. *European Law Review* (2002) No 4, p 377-407.
- Lenaerts, K; Desomer, M. New models of constitution-making in Europe: the quest for legitimacy. *Common Market Law Review* (2002) No. 6, p. 1217 – 1253.
- Roch re, J. D. The EU and the individual: fundamental rights in the Draft Constitutional Treaty. *Common Market Law Review* (2004) No. 2, p. 345-354.
- Shaw, J. Flexibility in a "reorganized" and "simplified" treaty. *Common Market Law Review* (2003) No. 2, p. 279-311.
- Spaventa, Eleanor. From Gebhard to Carpenter: towards a (non-)economic European Constitution. *Common Market Law Review* (2004) No. 3, p. 743-773.
- Weiler, J. H. H. A Constitution for Europe? Some hard choices. *Journal of Common Market Studies* Vol 40 (2002) No 4, p 563 – 580.
- Straw, Jack. Charlemagne steps aside to let Britain's foreign secretary reply to our leader on the European Union constitution. *Economist*. Vol 372 (2004) issue 8383, p 47.
- Hewitt, Patricia. One of Blair's most trusted allies says Britain could pull out of Europe if the people vote "no" on the constitution. *New Statesman*. Vol 133 (2004) issue 4694, p 22.

- The right verdict on the constitution. Economist (2004) Vol. 371 Issue 8381, p14.

EUROOPA TULEVIKUKONVENT

- Kokott, J; R  th, A. The European Convention and its Draft Treaty establishing a Constitution for Europe: Appropriate answers to the Laeken questions? Common Market Law Review (2003) No. 6, p. 1315-1345.
- Editorial comments. What is going on at the European Convention? Common Market Law Review (2002) No. 4, p. 677-681.
- The state of the European Union. Vol. 6, Law, politics, and society / edited by Tanja A. B  rzel and Rachel A. Cichowski. Oxford [etc.] : Oxford University Press, 2003.
- Ruth, Lea. The Convention on the Future of Europe and the Constitutional Treaty. The European Journal Vol.10 (2003), No.7 p5-6.
- Robinson, Paul. A dangerous muddle: Even a federal superstate would have benefits over the Constitution produced by the EU Convention. The European Journal Vol.10, No.8, July 2003, p9-10

Internetiallikad

EUROOPA PÕHISEADUSE LEPING

- Centre for European Reform (CER):
<http://www.cer.org.uk/eu/index.html>
- IGC 2003/2004 Provisional consolidated version of the draft Treaty establishing a Constitution for Europe, June 2004:
http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/misc/81243.pdf
- Randall, Smith. Constitutionalising European Union. University of Bristol:
<http://www.uaces.org/E53Smith.pdf>
- The CER guide to the EU's constitutional treaty:
http://www.cer.org.uk/pdf/policybrief_constitution_july04.pdf
- The draft Treaty establishing a European Constitution: technical and constitutional issues in Parts I and IV:
<http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp2003/rp03-058.pdf>
- The draft Treaty establishing a European Constitution: technical and constitutional issues in Parts I and IV:
<http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp2003/rp03-060.pdf>

- The draft Treaty establishing a European Constitution: technical and constitutional issues in Parts II and III:
<http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp2003/rp03-058.pdf>
- The European Union Constitution:
http://www.unizar.es/euroconstitucion/Treaties/Treaty_Const.htm
- Treaty establishing a Constitution for Europe:
http://europa.eu.int/constitution/index_en.htm
- Ülevaade Euroopa põhiseaduse lepingu eelnõust:
http://www.eib.ee/files/PSL_ulevaade.pdf

EUROOPA TULEVIKUKONVENT

- The Convention on the Future of Europe and the role of national parliaments: Government observations on the Committee's report:
<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200203/cmselect/cmeuleg/1176/117602.htm>
- The Convention on the Future of Europe: Proposals for a European constitution:
<http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp2003/rp03-023.pdf>
- The Convention on the Future of Europe. The deliberating phase:
<http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp2003/rp03-016.pdf>
- Riigikantselei Euroopa Liidu sekretariaat:
<http://www.eib.ee/pages.php/010902>
- European Convention:
<http://european-convention.eu.int/>
- Convention on the Future of Europe
<http://www.constitutional-convention.net/>